

УДК 811.161.2'38'23

DOI: 10.32626/2309-7086.2026-23.76-84

Людмила Марчук

ORCID 0000-0002-9022-2103

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри журналістики
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
liudmila.marchuk@kpmi.edu.ua*

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ЯК СПОСІБ МОВЛЕННЕВОГО ВПЛИВУ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена вивченню категорії експресивності та особливостей її реалізації в текстах статей сучасного наукового українського дискурсу. Основні тези полягають в обґрунтуванні закономірностей вираження експресивності та домінантності синтаксичних експресивних засобів в текстах наукового дискурсу, а також в розкритті специфіки функціонування загальнономовних та специфічних засобів експресивності в текстах лінгвістичного профілю у світлі посилення їх впливу на опонента.

Ключові слова: науковий дискурс, синтаксичні засоби, лексико-семантичні засоби, експресивність, мовленнєвий вплив.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми вираження експресивності в наукових текстах і мовних засобів її експлікації зумовлена тим, що питання специфіки вияву експресивності в текстах наукових статей не було предметом спеціальних лінгвістичних досліджень.

Специфіка реалізації експресивності в науковому тексті вивчалася переважно з позицій традиційної лінгвістики, тобто в лінгвостилістичному аспекті, що однобічно характеризувало цей особливий тип тексту. Водночас науковий текст слід розглядати як дискурсивне явище, з огляду на те, що він створюється автором для певного типу адресата. Це потребує виходу за межі традиційного лінгвістичного підходу та здійснення аналізу специфіки наукового тексту з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми. На наше переконання, дослідження наукового дискурсу в його експресивному аспекті здатне надати багато корисної інформації для роздумів лінгвістам, які займаються різними проблемами теорії мови: лінгвістичним аналізом тексту, дискурс-аналізом, когнітивною лінгвістикою тощо.

Використання експресивних засобів мови зумовлене комунікативними завданнями спілкування в цій сфері: прагненням впливати на читача/комуніканта та активізувати його увагу з метою об'єктивного вивчення конкретної наукової проблеми. Отже, мовленнєвий вплив наукового тексту має велике значення не лише для поступу науки, а й для розвитку суспільства загалом.

Метою статті є виявлення та дослідження особливостей експресивності й експресивних засобів мови в текстах статей лінгвістичного профілю науко-

© Людмила Марчук, 2026

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

вого українського дискурсу, визначення їхніх спільних і диференційних ознак, а також окреслення специфіки їхнього впливу на адресата.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Головна мета наукового дискурсу полягає в узагальненні накопиченого в певній сфері пізнання досвіду та його репрезентації у формі науково обґрунтованих положень, законів, правил або винятків із них. До основних завдань наукового спілкування належать: доведення теоретичних положень і гіпотез, аргументація висунутих тверджень, а також точний, логічно послідовний і систематизований виклад наукових питань з метою опису, визначення й пояснення явищ природи та суспільного життя. Важливим аспектом наукового дискурсу є також передання сукупності набутих знань і повідомлення нових результатів досліджень.

У процесі розвитку різних галузей наукового знання для потреб спілкування в цій сфері з літературної мови поступово відбиралися специфічні мовні засоби, тоді як інші виявлялися менш уживаними або непридатними. Таким чином, у межах літературної мови сформувалася особлива функційна підсистема, оптимально пристосована до реалізації комунікативних завдань науки, – науковий функційний стиль. Він реалізується в текстах різних жанрів, зокрема в наукових статтях і монографіях, дисертаціях, доповідях, лекціях та інших формах академічної комунікації. Науковий стиль функціонує як в усній, так і в писемній формах мовлення, однак доміантною сферою його втілення залишається писемна форма.

Окремий напрям досліджень репрезентований працями Н. Лисенко та Л. Сінної, де особливу увагу приділено культурі наукового мовлення, упорядкуванню правил викладу та структурній організації наукового тексту [10], С. Щербини, який обґрунтовував підходи до класифікації підстилів наукового стилю [16], І. Кучеренко, в студії якої розглянуто питання наукового дискурсу як прикладу академічної комунікації [9]. Стаття Т. Б. Маслової «Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі» (2013) розглядає науковий дискурс як різновид інституційного дискурсу, визначаючи його місце в сучасній лінгвістиці. Авторка аналізує чинники, що характеризують англословний науковий дискурс, зокрема ролі учасників (виділяє вченого-дослідника, вченого-експерта, вченого-педагога та ін.), цілі та теми, через призму досліджень німецького мовознавця Л. Хофманна, який звертався до вертикального поділу фахових мов [11].

Різні жанри наукового стилю аналізували Н. Яценко (наукові рецензії) [19], Н. Доронкіна (наукові статті) [4], Т. Яхонтова (статті, монографії, дисертації) [17; 18] та ін. У розрізі вузькогалузевих студій аналізу підлягала низка дискурсів: економічний науковий дискурс [14], правовий [6], технічний [7], медичний [8] та ін.

Особливості індивідуального наукового мовлення були предметом дослідження А. Вільчинського [3]. Експресивність в науковому стилі та її складники – образність і емоційність – розглядали Г. Дядюра та Д. Колесник [5], щодо доцільності вживання емоційних засобів у науковому стилі роздумувала М. Баган [1].

Виклад основного матеріалу. Оскільки відбір мовних засобів визначається, зокрема, особливостями тієї чи тієї сфери людської діяльності, то специфіка цієї діяльності дає нам змогу загалом постулювати як закономірності відбору мовних засобів у науковому стилі, так і функційні завдання цього стилю. Принципи й завдання наукового спілкування зумовили його екстралінгвістичні риси. Більшість дослідників пропонують вважати головними екстралінгвіс-

тичними рисами наукового спілкування підкреслену логічність, послідовність, узагальненість, абстрагованість викладу, а також точність, ясність, переконливість, обґрунтованість і виразність.

Ці екстралінгвістичні риси відобразилися через лінгвістичні ознаки наукового стилю як підсистеми загальної системи мови, що має власні мовні норми. Мову розглядаємо як абстрактний об'єкт, як певну систему. Стилістичні норми розуміємо як стилістично забарвлені мовні засоби, що становлять функційну підсистему наукового стилю. Функційність наукового стилю постає як існування цих мовних засобів у мовній системі у вигляді підсистеми, основною функцією якої є уживання лише в науковому спілкуванні.

У науковій літературі поява елементів експресивно-емоційного плану пов'язується насамперед із проникненням розмовної та висококнижної лексики. Розглянутий матеріал дав змогу зробити такий висновок: специфічний характер, прийоми та засоби актуалізації стилістично маркованого контрастного мовного матеріалу свідчать про відсутність будь-якої випадковості й стихійності у доборі елементів усного розмовного мовлення в науковому стилі. При цьому важливо підкреслити, що не сам іншостильовий матеріал має здатність проникати в науковий стиль мовлення, а, навпаки, сам стиль як доцільно організована функційно-мовленнева система відбирає, трансформує й організовує цей матеріал відповідно до своїх жанрових особливостей і функційних завдань, що й становить предмет дискурсу.

З огляду на специфіку проблематики наукових текстів, пропонуємо вважати екстралінгвістичними чинниками в науковому дискурсі такі: завдання наукового спілкування; спосіб породження та актуалізації цього дискурсу; учасників дискурсу; соціально-історичні умови його існування.

Способом породження наукового дискурсу, в основі якого лежить опора на тексти першоджерел та їхні концепти, без яких у принципі неможливе існування дискурсу загалом і наукового зокрема, пропонуємо вважати інтертекстуальність, оскільки ця характеристика дискурсу тут представлена особливо експліцитно.

Способом актуалізації наукового дискурсу вважаємо діалог у широкому значенні цього слова. Діалогічність наукового тексту є багатоплановим явищем і, безумовно, не вичерпується лише діалогом між автором тексту та його адресатом; до того ж саме поняття адресата тексту ми вважаємо неоднозначним і таким, що не обмежується лише читачем наукового тексту. Діалогічність наукового тексту нерозривно пов'язана з такою його властивістю, як прагматичність. У науковому тексті прагматика має специфічний характер. Засоби реалізації експресивності в науковому дискурсі підсилюють прагматичний потенціал висловлювання та відображають внутрішню діалогізацію наукового твору. Тому важливою особливістю наукового дискурсу вважаємо статусну рівність його учасників, а, отже, це стосується усіх жанрів наукового стилю.

З огляду на зазначені екстралінгвістичні ознаки наукового спілкування можна виокремити певні лінгвістичні ознаки, зумовлені ними. Серед них: термінологія, складні речення, розгалужена система сполучників, дієприкметникові та дієприслівникові звороти, пасивні конструкції, вставні конструкції, лапцюг родових відмінків, уживання однини для вираження узагальненого поняття, вставні слова. Лінгвістичну характеристику наукового стилю також знаходимо в працях Н. Мех [12], Т. Яхонтової [17], О. Полянїчко [13] та багатьох інших.

Точку зору, згідно з якою науковому мовленню не властива експресивність, оскільки вона не мотивується функцією наукового мислення, упродовж тривалого

часу поділяли в лінгвістиці багато науковців. Цій точці зору протиставляється позиція інших дослідників, які справедливо вважають, що емоційна оцінка може проникати в наукову літературу за певних умов обмежувального характеру [12; 15].

Дослідження наукових текстів початку XXI ст. та наукових текстів пострадянського періоду дало змогу виявити певні тенденції у розвитку мови науки й засобів реалізації переконання в текстах наукового дискурсу української мови. Йдеться насамперед про тенденцію до зростання використання експресивних мовних засобів з метою посилення мовленнєвого впливу на адресата. Багато дослідників убачають причини мовних змін у текстах наукового дискурсу, а також більш частого й сміливого використання експресивних засобів порівняно з кінцем XIX – початком XX ст., у глобальних і стрімких змінах, що потрясли наше суспільство упродовж останніх десятиліть. Ці процеси не могли не позначитися на проблематиці досліджень вітчизняної гуманітарної думки та на перебігу розвитку її провідних напрямів.

У сучасному науковому дискурсі цілком очевидно є тенденція до подолання жорсткої зумовленості, стандартизації лексичного складу, відмови від використання традиційних кліше. Найбільша свобода виявляється, зокрема, у зростанні використання експресивного потенціалу мови: на синтаксичному рівні – це повтори, питально-відповідні комплекси, риторичні запитання, окличні речення, синтаксичний паралелізм, градаційні фігури; на лексичному рівні – метафори та ін.

Наприклад: *«Для вираження оцінного відношення до описуваного автори вдаються до таких різновидів метафори як персоніфікації та деперсоніфікації, в основі яких лежить використання таких категоріальних ознак як жива та нежива істоти»* [22, с. 168] (синтаксичний паралелізм);

«Для стилю художньої літератури австрійської мови, на відміну від стилю художньої прози німецької мови (яка характеризується більшою “розкутістю” у вживанні різкої оцінки), характерний своєрідний “консерватизм”, який проявляється у стриманому використанні метафоричних номінацій з негативною оцінкою» [Лазебна, с.168] (метафора); *«Визначення концепту як психоментального утворення активізує пов’язане з його тлумаченням як «алгебраїчного» виразника значення, ембріону мисленнєвих операцій, ментального прообразу, базового перцептивно-когнітивно-афективного утворення динамічного характеру і т. ін.»* [21, с. 5] (у цьому фрагменті використано передусім перелік (градаційний ряд) із елементами градації. відбувається накопичення однорідних означень концепту: *«алгебраїчний виразник значення»; «ембріон мисленнєвих операцій»; «ментальний прообраз»; «базове перцептивно-когнітивно-афективне утворення...»*). Це створює ефект послідовного уточнення й розширення змісту – кожне наступне означення додає новий аспект, ускладнює й поглиблює характеристику).

Оскільки об’єктом нашого дослідження є наукові статті, необхідно було зупинитися на проблемі жанрів. Аналіз лінгвістичної літератури показав, що в науковій комунікації виокремлюють такі жанри: наукова стаття, тези, автореферат, доповідь, рецензія, анотація, конспект, переклад, резюме. Розглянувши численні підходи до визначення жанру, у своїй роботі ми прийняли таке: жанр – це різновид дискурсу, який визначається метою, умовами вживання, змістом спілкування, обсягом матеріалу, соціальними ролями адресанта й адресата тексту та стереотипними мовними очікуваннями адресата. Ми вважали доцільним у межах нашого дослідження детально зупинитися на одному науковому жанрі: статті як найбільш експліцитному в науковому дискурсі.

У статті основною ланкою наукового дискурсу вважаємо жанр статті та відносимо її до первинних жанрів наукового дискурсу, оскільки конститутивні характеристики цього типу дискурсу повною мірою реалізуються в текстах, що належать до цього жанру. Крім того, поширення наукового знання нині здійснюється переважно через спеціальну літературу, представлену головним чином науковими статтями як оперативним науковим жанром. У зв'язку з цим наукову статтю визначають як первинний оперативний письмовий жанр, що має певний обсяг, систему посилань і вихідні дані та призначений для постановки й розв'язання однієї наукової проблеми. Будь-яка наукова стаття має на меті вплив на людину.

Традиційно виокремлюють три типи мовленнєвого впливу: прямий, непрямий і прихований. Досліджуючи тексти наукового дискурсу, ми виходили з положення про переважання в них непрямого впливу, оскільки інформація, що міститься в науковому тексті, має здебільшого опосередкований вплив: у процесі наукового спілкування вчений прагне не нав'язати свою думку, а викликати рефлексію співрозмовника та привернути його увагу до власної точки зору на проблему.

Розглядаючи функції впливу в науковому тексті як комплексне явище, ми виокремили як основну – переконання. Основним способом переконання є аргументація. Метою переконання за допомогою аргументації є розуміння й прийняття повідомлюваної інформації. Експресія під час аргументування посилює мовленнєвий вплив на адресата.

Специфіка мовної комунікації, а також природа мислення, пізнання і наукової творчості зумовлюють діалогічність наукового писемного мовлення. Водночас важливо, що експресивна насиченість актуалізує інтелектуальний діалог, притаманний цим текстам. У зв'язку з цим підкреслюємо інтелектуальний характер експресії наукового мовлення, яка полягає в експресії логічного підкреслення, акцентуації, емпатичного виділення змістово значущих елементів висловлювання для забезпечення точності й переконливості викладу, активізації уваги читача, зосередження його на суттєвих, з погляду автора, моментах змісту, полегшення засвоєння наукової думки.

Отже, можна зробити висновок, що експресивність у науковому мовленні є не лише необхідною, а й закономірною і виступає не другорядною, а однією з основних та обов'язкових рис сучасного наукового дискурсу.

У результаті проведеного дослідження вдалося загалом підтвердити основну гіпотезу цієї статті про домінантність синтаксичних мовних засобів експресивності в текстах наукового дискурсу та представити експресивні засоби в науковому мовленні у вигляді системи, ядро якої, на наш погляд, становлять саме синтаксичні засоби, оскільки вживання емоційно-оцінної лексики обмежене нормами стилю.

Під експресивними синтаксичними конструкціями в роботі розуміються особливі форми синтаксичної організації мовлення, що є доцільним відхиленням від стилістично нейтральної синтаксичної норми та надають висловлюванню додаткових смислових або експресивно-емоційних відтінків, тобто це конструкції, які посилюють прагматичний ефект висловлювання.

При цьому ми розглядаємо систему синтаксичних засобів експресивності як організовану за принципом поля (центр – периферія). До центру поля належать окличні конструкції, у яких експресивність виражена найінтенсивніше. Периферію поля становлять засоби з ослабленим виявом експресивності. Вони відрізняються різним ступенем посилення своїх номінативних та інших модаль-

них характеристик. На цій підставі в периферійній зоні виокремлюються дві підзони розподілу засобів: прилегла до центру (питальні конструкції) та віддалена від нього (повтори). Для наукового дискурсу характерне використання мовних засобів зі «зниженою» експресією, тобто актуальною є саме периферія.

У наукових текстах часто трапляються **лексико-синтаксичний та синтаксичний повтори**. Наприклад: «Сьогодні українське суспільство перебуває у стані війни і саме **військова лексика та термінологія** зокрема потрапляє в усі сфери щоденного життя, мовлення **усіх** вікових категорій, **все** більше охоплюючи коло не лише **військового дискурсу**, але й практично **всіх суспільно-політичних та суспільно-побутових дискурсів**» [20, с. 8]. Також засобом синтаксичної експресивності є інверсія. Науковому мовленню більш властивий прямий порядок слів, проте в ньому трапляється й інверсійний, коли члени синтаксичної конструкції роз'єднані, і зміст сприймається не відразу, а ніби раптово, несподівано. Зміна порядку слів, тобто інверсія, відбувається в тому разі, коли автор прагне привернути увагу до інверсованих слів, коли він надає особливого значення висловлюванню. Інверсію також можна розглядати як засіб інтелектуальної експресивності. Наприклад: «Вивченням кольорів, їхньої символічності, естетичної та поетичної функції вчені цікавилися і в античні часи, однак дослідження колористики як лінгвістичної категорії розпочалося лише в XIX ст. і було пов'язане з особливостями мовної картини світу й індивідуального сприйняття дійсності (за В. фон Гумбольдтом, Е. Сепіром, Б. Уорфом)» [23, с. 65].

Висновки. Аналіз лінгвістичних наукових текстів дозволив виявити, що найпоширенішим експресивним засобом, який використовується в наукових статтях лінгвістичного профілю є повтори. Далі, у порядку зменшення частотності вживання, йдуть питальні речення та метафори. Ще рідше трапляється інверсія. Це дало підстави зробити висновок про те, що чим нижчий ступінь експресивності синтаксичного засобу, тим вищою є частотність його використання в текстах лінгвістичної наукової статті.

Список використаних джерел і літератури:

1. Баган М. П. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. *Вісник КНЛУ. Сер.: Філологія*. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2017. Т. 20. № 1. С. 9–17.
2. Бакаленко О. А. Емоційна складова в механізмі прийняття рішень, пов'язаних з ризиком. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософії науки»*. Харків, 2014. № 1092. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2217>.
3. Вільчинська Т. П., Вільчинський А. О. Дискурсивні одиниці як маркер лінгвоіндивідуалізації мовної особистості вченого-публіциста Романа Гром'яка. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73) № 3. С. 13–18.
4. Доронкіна Н. Є. Особливості стратифікації наукової статті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020. № 45. Т. 2. С. 75–77.
5. Дядюра Г. М., Колесник Д. М. Засоби експресивності в наукових текстах. *Мовознавчий вісник*. 2017. Вип. 22–23. С. 164–172.
6. Єрмоленко Д. О. Поняття і структура методології дослідження правосвідомості молоді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Вип. 35. Ч. 1. Т. 1. С. 11–13.

7. Іщенко Н. І. Науково-технічний стиль у системі функціональних стилів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 46. С. 78 – 80.
8. Карпенко Ю. П. Формування готовності майбутніх сімейних лікарів до науково-дослідної діяльності у процесі професійної підготовки. дис. ... доктора філософії. Одеса; Київ, 2021. 246 с.
9. Кучеренко І. А. Науковий дискурс як важливий складник розвитку академічної комунікативної компетентності здобувача освіти. *Техніка і наука сьогодні. Серія: Право, економіка, педагогіка, техніка, фізико-математичні науки*. 2025. № 10 (51). С. 742–755.
10. Лисенко Н. О. Сінна Л. Ю. Практична стилістика перекладеного тексту як елемент підготовки майбутніх науковців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія*. 2019. Вип. 8. С. 107–110.
11. Маслова Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі. *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 39–43.
12. Мех Н. Жанрова диференціація в сучасних наукових і культурних дискурсах. *Культура слова*. 2015. № 83. С. 72–77.
13. Полянцік О. Д. Науковий стиль англійської мови: його жанрові та лінгвістичні особливості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 40. Т. 2. С. 65–67.
14. Постоева О. Г. Економічні дослідження: особливості реалізації наукового стилю. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*. 2025. Вип. 33 (62). С. 259–274.
15. Сліпецька В. Взаємозв'язок понять емоційність, оцінка, експресивність – актуальна проблема лінгвістичної теорії емоції. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. 2016. Vol. IV. P. 149–153.
16. Щербина С. М. Науковий стиль у системі стильової диференціації сучасних літературних мов. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. 2018. Вип. 16. С. 261–268.
17. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.
18. Яхонтова Т. В. Жанри первинної наукової комунікації: сучасні тенденції розвитку. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2014. № 2. С. 135–140.
19. Яценко Н. Науковий огляд: жанрово-стильова специфіка наукової рецензії. *Українська мова*. 2017. № 1 (61). С. 92–101.
20. Боженець С. В. Становлення та сучасний стан дослідження військової терміно-системи української мови. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73). № 3. С. 8–12.
21. Гарбера І. В. Концепт ЛЮДИНА у фразеології східноєвропейських українських говірок: автореф. дис. ... канд. філ. наук, спец. 10.02.01 – українська мова. Вінниця, 2018. 20 с.
22. Лазебна О. А. До питання про емоційну оцінність метафоричних слів в сучасній художній прозі (на матеріалі німецької мови та австрійського національного варіанту німецької мови). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2012. С. 167–168.
23. Скидан Я. А. Кольороніми як вербалізатори концепту слово в поезії П. Мовчана й С. Сапеляка. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 29. Т. 2. С. 65–69.

References:

1. Bahan, M. P. (2017) Ekspresyvnist suchasnoho ukrainskomovnoho naukovoho dyskursu: mezhi mozhyvoho. *Visnyk KNLU. Ser.: Filolohiia*. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU. T. 20. № 1. S. 9–17. (in Ukr.).

2. Bakalenko, O. A. (2014). Emotsiina skladova v mekhanizmi pryiniattia rishen, poviazanykh z ryzykom. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Teoriia kultury i filosofii nauky»*. Kharkiv. № 1092. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thefts/article/view/2217>. (in Ukr.).
3. Vilchynska, T. P., Vilchynskyy, A. O. (2023). Dyskursyvni odnyntsi yak marker linhvoindividualizatsii movnoi osobystosti vchenoho-publitsysta Romana Hromiaka. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Filolohiia. Zhurnalistyka*. T. 34 (73) № 3. S. 13–18 (in Ukr.).
4. Doronkina, N. Ye. (2020). Osoblyvosti stratyfikatsii naukovi statti. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. № 45. T. 2. S. 75–77. (in Ukr.).
5. Diadiura, H. M., Kolesnyk, D. M. (2017). Zasoby ekspresyvnosti v naukovykh tekstakh. *Movoznavchyy visnyk*. Vyp. 22–23. S. 164–172. (in Ukr.).
6. Yermolenko, D. O. (2015). Poniattia i struktura metodolohii doslidzhennia pravosvidomosti molodi. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia PRAVO*. Vyp. 35. Ch. I. T. 1. S. 11–13. (in Ukr.).
7. Ishchenko, N. I. (2014). Naukovo-tekhnichnyi styl u systemi funktsionalnykh styliiv. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriiia «Filolohichna». Vyp. 46. S. 78–80. (in Ukr.).
8. Karpenko, Yu. P. (2021). Formuvannya hotovnosti maibutnykh simeinykh likariv do naukovo-doslidnoi diialnosti u protsesi profesiinoi pidhotovky: dys. ... d-ra filosofii. Odesa; Kyiv. 246 s. (in Ukr.).
9. Kucherenko, I. A. (2025). Naukovyi dyskurs yak vazhlyvyi skladnyk rozvytku akademichnoi komunikatyvnoi kompetentnosti zdobuvacha osvity. *Tekhnika i nauka sohodni. Seriiia: pravo, ekonomika, pedahohika, tekhnika, fizyko-matematychni nauky*. № 10 (51). S. 742–755. (in Ukr.).
10. Lysenko, N. O., Sinna, L. Yu. (2019). Praktychna stylistyka perekladenoho tekstu yak element pidhotovky maibutnykh naukovtsiv. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriiia: Filolohiia. Vyp. 8. S. 107–110. (in Ukr.).
11. Maslova, T. B. (2013). Typolohiia naukovoho dyskursu v suchasni movoznavchii paradyhmi. *Anhlistyka ta amerykanistyka*. Vyp. 10. S. 39–43. (in Ukr.).
12. Mekh, N. (2015). Zhanrova dyferentsiatsiia v suchasnykh naukovykh i kulturnykh dyskursakh. *Kultura slova*. № 83. S. 72–77. (in Ukr.).
13. Polianichko, O. D. (2019). Naukovyi styl anhliiskoi movy: yoho zhanrovi ta linhvistychni osoblyvosti. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. № 40. T. 2. S. 65–67. (in Ukr.).
14. Postoieva, O. H. (2025). Ekonomichni doslidzhennia: osoblyvosti realizatsii naukovoho styliu. *Visnyk pislidiyplomoi osvity: zbirnyk naukovykh prats*. Seriiia «Sotsialni ta povedinkovi nauky; Upravlinnia ta administruvannia». Vyp. 33 (62). S. 259–274. (in Ukr.).
15. Slipetska, V. (2016). Vzaiemozviazok poniat emotsiiniz, otsinka, ekspresyvnist – aktualna problema linhvistychnoi teorii emotsii. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. Vol. IV. P. 149–153. (in Pol.).
16. Shcherbyna, S. M. (2018). Naukovyi styl u systemi stylovoi dyferentsiatsii suchasnykh literaturnykh mov. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 9. Suchasni tendentsii rozvytku mov*. Vyp. 16. S. 261–268. (in Ukr.).
17. Yakhontova, T. V. (2009). Linhvistychna henolohiia naukovi komunikatsii: monohrafiia. Lviv: Vydavnychy tseNtr LNU imeni Ivana Franka. 420 s. (in Ukr.).
18. Yakhontova, T. V. (2014). Zhanry pervynnoi naukovi komunikatsii: suchasni tendentsii rozvytku. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriiia «Filolohichni nauky»*. *Movoznavstvo*. № 2. S. 135–140. (in Ukr.).
19. Yatsenko, N. (2017). Naukovyi ohliad: zhanrovo-stylova spetsyfika naukovi retsenzii. *Ukrainska mova*. № 1 (61). S. 92–101. (in Ukr.).

20. Bozhenets, S. V. (2023). Stanovlennia ta suchasnyi stan doslidzhennia viiskovoi terminosystemy ukrainskoi movy. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seria: Filolohiia. Zhurnalistyka*. T. 34 (73) № 3. S. 8–12 (in Ukr.).
21. Harbera, I. V. (2018). Kontsept LluDYNA u frazeolohii skhidnostepovykh ukrain-skykh hovirok: avtoref. dys. ... kand. fil. nauk, spets. 10.02.01 – ukrainska mova. Vinnytsia. 20 s. (in Ukr.)
22. Lazebna, O. A. (2012). Do pytannia pro emotsiinu otsinnist metaforychnykh sliv v suchasni khudozhni prozi (na materiali nimetskoï movy ta avstriiskoho natsionalno variantu nimetskoï movy). *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii»*. Seria «Filolohichna». S. 167–168. (in Ukr.).
23. Skydan, Ya. (2023). A. Koloronimy yak verbalizatory kontseptu slovo v poezii P. Movchana y S. Sapeliaka. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vyp. 29. T. 2. S. 65–69. (in Ukr.).

Liudmyla Marchuk

VERBALIZATION OF EXPRESSIVENESS AS A MEANS OF SPEECH INFLUENCE IN SCIENTIFIC DISCOURSE

The article is devoted to the study of the category of expressiveness and the peculiarities of its realization in the texts of articles within contemporary Ukrainian scientific discourse. The main theses focus on substantiating the regularities of expressing expressiveness and the dominance of syntactic expressive means in scientific discourse texts, as well as on revealing the specificity of the functioning of general linguistic and specific means of expressiveness in texts of a linguistic profile in light of enhancing their influence on the interlocutor.

The main research method is descriptive, along with contextual analysis, which made it possible to identify the specificity of expressing expressiveness in scientific discourse articles. In addition, the hypothetico-deductive method and the method of comparative analysis were applied, allowing for the identification of common and specific features in the use of expressive means in scientific linguistic texts.

The initial hypothesis of the study is the assumption that in modern scientific humanitarian discourse, the role of expressive influence is increasing. This is обусловлено social, political, economic, and subjective communicative-pragmatic factors and is manifested in the obligatory use of linguistic expressive means reflecting stereotypes of speech communication in the field of science. At the same time, syntactic means of expressing expressiveness are dominant in scientific discourse texts, since the use of lexical means is limited by stylistic norms.

The categorical features of scientific discourse – intertextuality, dialogicity, the specificity of pragmatics, and the participants of communication – determine the genre differentiation of communication models. At the same time, the genre of the scientific article should be considered central in scientific discourse, since it not only contains the manifestation of all categorical features of scientific discourse but also represents an operative genre that fully meets the requirements of modern scientific cognition and communication. The analysis of the linguistic expression of scientific articles is relevant for determining the peculiarities of linguistic means of the scientific style and the specificity of scientific discourse.

Key words: scientific discourse, syntactic means, lexical-semantic means, expressiveness, speech influence.

Отримано: 29.11.2025 р.

Прийнято до друку після рецензування: 08.03.2026 р.

Оубліковано: 25.05.2026 р.